

3) прямые природоохранные мероприятия.

Подводя итог, следует отметить, что поиск пути гармоничного сочетания экологических, экономических и социальных интересов общества является основной задачей в целях его устойчивого развития. Что в свою очередь повышает необходимость глубокой «экологизации» экономики, в основе которой лежит реализация едва ли не главного приоритета современного развития — повышения ценности природы и ее ресурсов, а также человека, его жизни и здоровья.

Литература

1. Акимова Т.А. Экология: глоссарий [Электронный ресурс] — Режим доступа. — URL: <http://www.ekol.oglib.ru/bgl/7795/787.html> (дата обращения 29.03.2013).
2. Кашин В.И. «Экологизация — главное условие устойчивого развития общества» // Правда. № 5. 2012. С. 7.

АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ҐРУНТІВ В СТАЛОМУ РОЗВИТКУ АГРОСФЕРИ ВІННИЧЧИНИ

Шкатула Ю.М.¹, Балинська Н.А.¹, Чернявський Л.М.²

¹Вінницький національний аграрний університет

²Вінницька філія державної установи Інституту охорони ґрунтів України

Визначення стратегії екологічно збалансованого розвитку досягло високого рівня широкого визнання 1992 р. на другому Міжнародному форумі з навколишнього природного середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро, який вважають однією з найвидатніших подій ХХ століття. Стратегія ґрунтується на трьох складниках: розумному використанню екосистем, що передбачає їх збереження і відновлення; ефективній екологічній економіці (зростання не за рахунок збільшення використання природних ресурсів, а в результаті впровадження нових технологій, енергозбереження) і справедливому суспільстві [3].

Однією з актуальних проблем збалансованого (сталого) розвитку агросфери є формування еколого-економічного механізму використання і охорони земель, що відображає в низці законодавчих актів та в Концепції Державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні на період до 2020 року. Як свідчить досвід розвинених країн, у системі заходів з регулювання діяльності дієвість економічних регуляторів є визначальною, проте впровадження їх в українську практику стримуються недостатнім науково обґрунтованим методичним забезпеченням, зокрема з еколого-економічного оцінювання сільськогосподарського землекористування [4].

Земельні ресурси та сприятливі кліматичні умови України зумовлюють високий потенціал виробництва продукції рослинництва, але традиційний екстенсивний підхід до використання землі призвів до нестійкого стану галузі.

У складному ланцюгу взаємодії людини з природою ґрунт став найбільш вразливою ланкою агроєкосистеми, зазнавши потужних трансформаційних змін упродовж ХХ ст. Особливо помітними стали втрати гумусу, погіршення фізико-хімічних та агрофізичних властивостей, і як наслідок, втрата енергетичного та продукційного потенціалу [1].

З метою реалізації Законів України „Про охорону земель”, „Про державний контроль за використанням та охороною земель” та на виконання Постанови Кабінету міністрів України „Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля” відповідно до наказу Міністра аграрної політики України затверджено Положення про моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення, одним із головних завдань якого є про-

ведення спостережень, збір, аналіз і опрацювання інформації щодо деградації ґрунту внаслідок ерозій, неправильного землекористування, забруднення ґрунтів токсичними речовинами та розроблення і впровадження науково обґрунтованих рекомендацій щодо прийняття рішень про запобігання та ліквідацію наслідків негативних процесів і заходів для забезпечення відтворення родючості ґрунтів та їх охорони.

Вінниччину характеризують, як край аграрного виробництва. Площа області становить близько 4,4% площі України. Проте, за обсягами виробництва сільськогосподарської продукції вона займає одне з перших місць. Так, в області впродовж 2010 року вироблено 5,7% валової продукції сільського господарства всієї України (5 місце), в т. ч. рослинництва — 6,3% (3 місце), тваринництва — 4,9% (7 місце) [5].

Сучасний стан навколишнього природного середовища у Вінницькій області можна характеризувати як відносно стабільний. Вінниччина в цілому, порівняно з іншими регіонами благополучний регіон із значно меншим, ніж у промислових областях, рівнем забруднення ґрунтів. Ґрунти переважно опідзолені (до 65%). На північному сході переважають чорноземи. В центральній частині найбільш розповсюджені сірі, темно — сірі, й світло — сірі лісові ґрунти, на південному сході і в Придністров'ї — глибокі чорноземи та опідзолені ґрунти [2].

Однією з проявів нераціонального використання природних ресурсів області є інтенсивне розорювання схилів і практично повна відсутність проти-ерозійних заходів. Посилення процесів ерозії поверхні ґрунтового покриву зумовлено також порушенням території, занепадом лісомеліорації, погіршенням стану полезахисних лісосмуг, нехтуванням основними правилами ерозійно безпечного землекористування.

Ерозія ґрунтів відбувається в усіх районах області. Залежно від характеру й тривалості процесів руйнування верхніх шарів ґрунту та материнської породи в області окремо виділяють геологічну ерозію і ерозію прискорену. Остання викликана переважно господарською діяльністю людини. У області водною ерозією пошкоджено 851,1 тис. га, з них 743,8 тис. га сільськогосподарських угідь, або 41,1% від загальної площі обслідуваних земель, у тому числі ріллі 598,3 тис. га, (80,4% від обслідуваних сільськогосподарських угідь). Найбільший відсоток еродованих земель у Барському, Крижопільському, Томашпільському, Муровано-Куриловецькому, Чечельницькому і Шаргородському районах (60-67%), найменший — у Липовецькому, Калиновському і Вінницькому районах (9-14%).

Відповідно оцінку ерозійної небезпеки характеризують: розораність території області — 65%, сільськогосподарських угідь — 86%, в тому числі розораність схилів $> 20^\circ$ — 80%, співвідношення ріллі до стабільних земельних угідь (сіножаті, пасовища, ліси, болото) — 2,7%. Клас ерозійної небезпеки в області — сильний і катастрофічний. Одним з найбільших негативних факторів, що впливають на якість ґрунтів, є хімічне забруднення, зокрема, забруднення органічними ксенобіотиками — пестицидами та стійкими токсичними продуктами хімічного виробництва. Впродовж останніх років в області 105,9 тис. га сільськогосподарських угідь зазнають перезволоження, з них ріллі 96,2 тис. га., 75,9 тис. га — заболочення з них ріллі 38,9 тис. га. Площа земель області, що зазнали ерозійних процесів, становить біля 742 тис. га., в т. ч ріллі 598 тис. га., з них слабозмиті ґрунти 511 тис. га, середньозмиті ґрунти — 8 тис. га, і сильно змиті ґрунти — 5,7 тис. га. Із зальної площі земель, що зазнали ерозійних процесів 256,3 тис. га., ріллі характеризуються крутизною схилів $2-3^\circ$. Розміщення орних земель на схилах крутизною від 2° до 7° становить 575,7 тис. га., більше 7° — 20,5 тис. га.

Для зменшення ерозійних процесів ґрунтів необхідне поетапне відновлення екологічно збалансованого співвідношення земельних угідь у зональних

системах землекористування, зменшення розораності, створення пасовищ та збільшення лісистості території Вінницької області.

Література

1. Керівний нормативний документ. Суцільний ґрунтово — агрохімічний моніторинг сільськогосподарських угідь України / За редакцією О.О. Созінова, Б.С. Прістера. — 1994.
2. Шкатула Ю.М.. Агроекологічне значення гороху в сталому розвитку агроекосистем Вінницької області // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського аграрного університету. — 2012.- С.89-93.
3. Стадник А.П., Лукіша В.В. Формування критеріїв та показників для еколого-економічного оцінювання сільськогосподарського землекористування // Агро-екологічний журнал . — № 3, — 2011, — С.5-12.
4. Заришняк А.С., Цвей Я.П., Іваніна В.В. та ін.. Ефективність добрив і резерви зерно-бурякової сівозміни у відтворенні родючості чорнозему типового // Вісник аграрної науки. — № 12. — 2011. — С.10-15.
5. Патики В.П., Бурда Р.І. Методи фітоіндикації в системі агроекологічного моніторингу // Агроекологічний моніторинг та паспортизація сільськогосподарських земель (методично-нормативне забезпечення) / За ред.. В.П.Патики, О.Г. Тараріко. — К.: Фітосоціоцентр, 2002. — С. 169-177.

АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ЗЕМЕЛЬ МУРОВАНО-КУРИЛОВЕЦЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Шкатула Ю.М., Шевченко Н.В.
Вінницький національний аграрний університет*

Однією з актуальних проблем збалансованого (сталого) розвитку агро-сфери є формування еколого-економічного механізму використання і охорони земель, що відображає в низці законодавчих актів та в Концепції Державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні на період до 2020 року. Як свідчить досвід розвинених країн, у системі заходів з регулювання діяльності, дієвість економічних регуляторів є визначальною, проте впровадження їх в українську практику стримуються недостатнім науково обґрунтованим методичним забезпеченням, зокрема з еколого-економічного оцінювання сільськогосподарського землекористування [4].

Одним з інструментів реалізації стратегії державної екологічної політики України на період до 2020 року є моніторинг стану довкілля, контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища забезпечення екологічної безпеки [5].

Входження України у світове співтовариство зумовлює необхідність упровадження екологічно, економічно та соціально ефективних систем, ведення аграрного виробництва, створення передумов для гармонізації відносин людини з природою в процесі інтенсифікації галузі за різних методів господарювання [2].

У Вінницькій області нараховується всього землі 2651,4 тис.га, у тому числі сільськогосподарські угіддя 2051,5 тис.га, з них рілля 1858,2 тис. га, ступінь розораності території становить 90,6% від кількості сільськогосподарських угідь. Це значення показує, що антропогенне навантаження на нашу територію досягло критичного рівня.

Зміни екологічного стану ґрунту зумовлені впливом абіотичних факторів, проте в переважній більшості це пов'язано з антропогенним навантаженням, що спричиняє зміни ґрунтового покриву. Унаслідок інтенсивної антропогенної діяльності з порушенням екологічних вимог виникає деградація ґрунто-